

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В КРАЇНАХ ЄС

Керівництво Європейського Союзу усвідомлює значення малого та середнього бізнесу як сприятливого ґрунту для зростання інноваційності європейської економіки. Тому, незважаючи на ряд невирішених проблем, кількість інноваційно активних підприємств та якість їх роботи має тенденцію до стабілізації.

Інноваційні підприємства в країнах-членах ЄС у 2014 р. склали 68,9 % від усіх працюючих на ринку суб'єктів господарювання малого і середнього підприємництва. Частка зайнятих на інноваційних підприємствах складає 61,6 % від загальної кількості працюючих. Більшість зайняті в середньому підприємстві – 36,3 %, на малі підприємства припадає 25,3 % працюючих. Обсяг валових інвестицій в інновації становить 1412 млн. євро, середні підприємства інвестували 784 млн. євро, інвестиції малого підприємництва дещо менше – 628 млн. євро. Валовий прибуток від інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу – 2386 млрд. євро, а середній показник інвестицій в інновації на одне мале підприємство складає 120,5 тис. євро, середнє – 840,9 тис. євро на рік. Ці дані свідчать про достатньо вагомий резерв для подальшого нарощування економічних ефектів малими та, особливо, середніми підприємствами для забезпечення конкурентних переваг національними системами господарювання в рамках здійснення інноваційної діяльності [1, с. 127].

Для визначення інноваційної активності підприємств в кожній окремій країні розраховується узагальнений інноваційний індекс (Summary Innovation Index (SII)). Він є композитним показником, що враховує дані із різних сфер інноваційної діяльності. Методика розрахунку показника SII полягає в тому, що для кожної країни розраховуються двадцять шість індикаторів інноваційного розвитку. Один із головних, індикатор дифузії інновацій, передбачає розрахунок частки інноваційно активних малих і середніх підприємств від їх загальної кількості.

Найвища частка інноваційно активних підприємств протягом 2010–2014 рр. працювали в Люксембурзі (79,2 %) Німеччині (68,5 %), Швеції (68,1 %), Фінляндії – 59,9 %, а також Великобританії – 50,6 % й Данії – 41,7 %. За сукупним показником інноваційної активності, який включає в тому числі й такі індикатори, як рівень освіти населення, частка наукових та освітніх установ, котрі беруть участь у розробці і впровадженні інновацій, стан фінансування інновацій та частка венчурного капіталу та ін., ці країни також посідають лідируючі позиції. Загалом, більше половини від загальної кількості підприємств на території ЄС характеризуються як інноваційні [2].

Щодо галузевої структури європейських малих і середніх інноваційних підприємств, пріоритетними для їх розвитку сьогодні визнані такі галузі: індустрія наносистем і матеріалів, інформаційно-телекомунікаційні системи, раціональне природокористування, транспортні, авіаційні і космічні системи, енергетика та енергозбереження. Згідно доповіді Комісії ЄС на нараді в м. Лахті (Фінляндія, 2006 р.) в розряд перспективних галузей, на які повинні бути спрямовані спільні технологічні ініціативи країн-членів Євросоюзу, включено також мікроелектроніку, розробку інноваційних медикаментів, розробку вбудованих інформаційних систем,

аеронавтику і повітряний транспорт, глобальний моніторинг навколишнього середовища, енергоефективність. В сукупності вони складають високотехнологічний сектор економіки ЄС.

Проте, в 2014 р. лише 11,1 % всіх інноваційно активних підприємств працювали на високотехнологічний сектор, 42,0 % – на середньо-високотехнологічний сектор (традиційні галузі промисловості, наприклад машинобудування, хімічна промисловість та ін.), і 46,9 % – на середньо-низькотехнологічний і низькотехнологічний сектор (легка та харчова промисловість, сільськогосподарські виробництва, сфера послуг та ін.) [3, с. 49].

Основними інноваційними лідерами в секторі малого і середнього підприємництва ЄС за галузями економіки є Бельгія, Німеччина і Фінляндія. Вони займають лідируючі позиції в п'яти галузях, причому Бельгія та Фінляндія перебувають на першому місці, в трьох галузях кожна. Серед лідерів всього в одній галузі представлені такі країни як Греція і Португалія, у двох – Франція та Італія. У 2014 р. в пріоритетних галузях було видано найбільшу кількість патентів на винаходи. Близько 30 % від усіх заявок на їх видачу відносилось до сектору ІКТ; в Фінляндії цей показник дорівнює 56 %, Нідерландах – 46 %, Швеції – 38 % [4, с. 40].

З метою подолання існуючих проблем й активізації інноваційної діяльності в високотехнологічних секторах, а також розширення галузево-територіальної структури інноваційних підприємств в Європейському Союзі працює досить налагоджена інфраструктура їх підтримки. Наприклад, всі країни-члени ЄС мають добре розвинену мережу як державних, так і приватних організацій з регулювання розвитку та підтримки інноваційного бізнесу.

В Європейському Союзі поширені інтерактивні інструменти підтримки малого і середнього підприємництва. Це можуть бути інформаційні інтернет-портали, проведення вебінарів, онлайн-відеоконференцій та ін. Наприклад, ефективною вважається Континентальна мережа підтримки малого та середнього бізнесу (European Enterprise Network) – портал, де розміщено безкоштовні інформаційні ресурси щодо підтримки інноваційної діяльності МСП. На ньому інформацію розміщують більше шістсот агентств і організацій-посередників між МСП і урядом Європейського Союзу. Будь-який представник МСП може швидко й безкоштовно дізнатись про всі наявні можливості розвитку підприємства, нові методи і технології, ефективні способи підвищення кваліфікації працівників, оцінити ризикованість роботи в інших країнах ЄС й, головне, налагодити прямі контакти із конкретним Європейським фондом, який може співфінансувати впровадження певного інноваційного проекту [5, с. 178].

Необхідною умовою для розвитку малих і середніх інноваційних підприємств в країнах Європи визнана активна роль підприємництва як такого. Саме від світогляду, позиції, кваліфікації та активності підприємців залежить економічний розвиток МСП. Однією із головних причин, які гальмують розвиток підприємництва взагалі та створення нових інноваційних підприємств зокрема, вважають низький освітній рівень управлінців та працівників. З огляду на це, важлива роль в ЄС належить системі підприємницької освіти та формуванню підприємницької культури. В третині країн-членів ЄС прийнято програми, спрямовані на формування головних підприємницьких якостей. Так, організуються відвідування інноваційних підприємств учнями шкіл та студентами ВНЗ, встановлюється прямий контакт учнів та студентів з найбільш впливовими підприємцями. Особливого успіху в такій діяльності досягли Ірландія, Люксембург, Великобританія й Голландія. Провідні фахівці в цих країнах

розраховують на довгостроковий ефект, що ґрунтується на вихованні нової генерації підприємців [6, с. 9].

В Європейському Союзі активно використовується спеціалізована система визначення пріоритетів науково-технічного розвитку за допомогою методу „Форсайт” (Foresight). Це ефективна методика заохочення більшої кількості малих і середніх підприємств до інноваційної діяльності, а також виявлення найбільш перспективних МСП для надання їм фінансової та іншої допомоги. На початку 1990-х рр. „Форсайт” активно використовували уряди США, Великобританії, Німеччини, Японії та Австралії. Сьогодні ця методика поширена в більш, ніж в сорока країнах – не лише ЄС, але й США, Японії, Латинської Америки, Китаї. У Великобританії, Німеччини, Угорщині, Франції, Іспанії „Форсайт” пропагує уряд, в Швеції, Італії та Португалії його ініціатором є ділові кола [1].

Стратегії розвитку малого та середнього інноваційного бізнесу ґрунтуються на налагодженні зв'язків між підприємствами та провідними науковими організаціями й навчальними закладами. Донедавна результати наукових досліджень на стадії їх готовності швидко освоювала лише велика промисловість та корпорації, які були зацікавлені інноваціями передусім в контексті збільшення власного комерційного прибутку. Проте, безліч перспективних досліджень залишалось в стінах наукових установ, котрі не брали до уваги потреби й можливості малого й середнього бізнесу. Наразі така модель впровадження інновацій вже не відповідає сучасному розвитку.

Сьогодні вони розвиваються в інформаційних мережах, які дозволяють отримувати, розвивати і накопичувати знання, сприяти виробленню інноваційних товарів і послуг на основі нових ідей, які швидше втілюються саме малими й середніми підприємствами. Тому налагодження співпраці між навчальними закладами, малими та середніми інноваційними підприємствами, дослідницькими інститутами, інвесторами, а також асоціаціями споживачів є найбільш продуктивним напрямом інноваційного розвитку, особливо якщо вона реалізується в рамках кластерів та інших інтеграційних об'єднань, тобто у географічно наближених районах, суміжних територіях, які дозволяють ефективно інтегрувати існуючі структури і мають можливість залучення нових. Така політика сьогодні вважається основою розвитку інноваційної економіки Європейського Союзу [7, с. 95].

Отже, сучасний стан інноваційної активності малого й середнього бізнесу в країнах ЄС характеризується наявністю значної кількості інноваційних підприємств, які охоплюють передусім традиційні середньотехнологічні (машинобудування, хімічна, видобувна промисловість та ін.) та низькотехнологічні (легка, харчова промисловість, сфера послуг) галузі. Проте на ринку високотехнологічної продукції працює лише незначна частка інноваційних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Шелюбская Н. Политика ЕС по стимулированию инновационной деятельности частного бизнеса / Н. Шелюбская // *Наука. Инновации. Образование.* – 2010. – № 9. – С. 120–130.
2. Данилов А. Оценка уровня развития инновационной сферы экономики Украины с помощью обобщенного инновационного индекса [Электронный ресурс] / А. Данилов, А. Вдовиченко. – Режим доступа : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/publications/vdovichenko-innovac-sphere.pdf>

3. Бочарова Н. В. Сучасна стратегія інноваційного розвитку Європейського союзу / Н. В. Бочарова // Бюлетень міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2015. – № 1 (3). – Т. 2. – С. 43–50.

4. Водопьянова Е. Европа в поисках инноваций / Е. Водопьянова // Современная Европа. – 2014. – № 2. – С. 31–41.

5. Фінк Т. А. Малий і середній бізнес: зарубіжний досвід розвитку / Т. А. Фінк // Молодий вчений. – 2012. – № 4. – С. 177–181.

6. Яковюк І. В. Інноваційна стратегія ЄС: уроки для України / І. В. Яковюк // Право та інноваційне суспільство. – 2014. – № 2. – С. 7–15.

7. Черноморова Т. Региональная инновационная политика Европейского Союза / Т. Черноморова // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 4. – С. 93–104.